

Meer dan voldoende te eten en een vrolijk hart. Aat van Rhijn, dominee en therapeut in het spoor van Nagy en Levinas.

‘Hier is hij niet...’ Deze zinsnede staat op de grafsteen van Aat van Rhijn. Samen met Hanneke Meulink-Korf stond hij aan de wieg van het doordenken van het gedachtegoed van Nagy voor het pastoraat. Er zullen niet veel lezers van dit blad zijn die niet in opleiding of werk vertrouwd zijn geraakt met het denken van Nagy over de intergenerationele verhoudingen. Wat kan een biografie van Aat van Rhijn toevoegen voor geestelijk verzorgers? Greteke de Vries, predikant te Naarden, schreef een prachtig boek over hem. Het kent 372 pagina’s, leest als een roman en is mooi vormgegeven: de tekst is overal afgewisseld met foto’s, gedichten en citaten. Hier is hij wel...

Eerlijk gezegd vroeg ik me af, voordat ik aan dit boek begon: hoe belangrijk is van Rhijn geweest dat er zo’n groot boek over hem verschijnt? Welke theoloog of pastor in Nederland viel of valt die eer te beurt? Verkeerde vraag. De Vries was ooit geraakt door de leergang contextueel pastoraat. Zijn vond het voor zichzelf een groot verlies dat ze Van Rhijn nooit meer zou horen over het gedachtegoed van Nagy en Levinas. Verlies voor zichzelf en ook voor anderen. Zo besloot ze een boek te gaan schrijven, om hem dichterbij te halen dan zijn grafschrift. En de uitgever, ook geboeid door de contextuele leergang, ondersteunde haar plan.

Is het een biografie? Ja, het is een heel gedegen levensbeschrijving van de wieg tot het graf, tussen 1930 en 2002. Een familiegeschiedenis en een geschiedenis van een loopbaan die zich ontvouwt tot het hart van de biografie: het contextuele pastoraat. Vervolgens hoe dat werk zich bestendigt in een beweging. Zijn levenseinde wordt beschreven. Tot slot volgen de genogrammen, diep terug in de tijd. Al deze periodes worden boeiend beschreven, de hele sociaal-politieke, theologisch en kerkgeschiedenis van die periode doen er in mee. Daarnaast zie je het gedachtegoed van Nagy zich ontvouwen en kijk je mee hoe Van Rhijn en Meulink-Korf dit denken grondvesten voor generaties theologen.

Maar waarom zal een lezer van dit blad dit boek lezen. Moet je dan specifiek geïnteresseerd zijn in Van Rhijn, les van hem hebben gehad? Nee, dat denk ik niet. Eigenlijk denk ik dat het geen biografie is, maar dat het hele boek een manier is om te laten zien wat er gebeurt als je het denken van Nagy en Levinas op een mensenleven loslaat. Dan is een mens geen zuchtje wind, maar een mens die geëerd kan worden. Een mens is dan niet los te denken van belangrijke anderen en tegoeden, die gevonden kunnen worden en bewerkt met het oog op weer nieuwe anderen. Anderzijds is de biografie ook een manier om te laten zien hoe iemand leeft met het gedachtegoed van Nagy, welke wegen je dan inslaat.

Zo ontstaat een zorgvuldig vlechtwerk rondom een leven. Overal zijn bronnen: dat de vader van Aat advocaat was en na de oorlog NSB’ers verdedigde, staat niet los van Aats aandacht voor de ethische kant van het denken van Nagy en Levinas. Et staat ook niet los van zijn eigen jeugd in oorlogstijd. Alle theologische lijnen, hoe verschillend ook, van Krijn Strijd met zijn politieke verzet tot Thurneysen met zijn verkondigende pastoraat, al die bronnen worden in dit boek aangeboord als tegoeden die het mogelijk maakten om onvervreemdbaar op de ander te zijn gericht. Boeiend is de geschiedenis van het hervormde vormingswerk uit de jaren zestig en de daaruit voortkomende aandacht voor politieke brandhaarden als Ierland en Israël, het zoeken naar een concept dat van de vijand geen object

maakt: de zoektocht naar wat het denken van Nagy en Levinas voor het persoonlijke leven maar ook voor een bevolkingsgroep kan betekenen. (Van Rhijn en Meulink hebben het denken van Nagy ook weer teruggebracht naar het geboorteland van Nagy, Hongarije!)

Alle puzzelstukjes vallen op hun plaats, losse eindjes en onverbonden geschiedenis bestaan er niet in een biografie die op de leest van Nagy is geschoeid. De dood is daarin te doen. Het genogram bestaat dan niet alleen uit familieleden, het is rijk gevuld met geschiedenis, met banen, gebeurtenissen, leermeesters, collega's, vrienden en andere belangrijke anderen. In het boek staan gedichten, gebeden, preken en gedachten over allerlei conflicten. Er wordt geen heilige beschreven; conflicten die hij had worden ook genoemd. Het is in optimale vorm een concept van biografie in de geest van Nagy, zoals over ieder mens te schrijven zou zijn. En het is een mooie voorbeeldstudie om te laten zien wat het gedachtegoed van Nagy en Levinas met het leven van iemand kan doen.

Greteke de Vries hoopt met haar boek dat het denken van Aat van Rhijn een onvermoede bron zal aanboren, bij haar zelf, bij haar lezers en via de lezers bij de belangrijke anderen van de lezers. Dat lijkt me de ultieme vorm van doordenking van het tegoed dat een ander nalaat. Vragen die mij bezig houden door dit boek: kan een mens ook groter worden dan hij of zij eigenlijk is door de wijze waarop je door Nagy leert kijken naar een mens? En de tweede vraag: de ander is gebod, zegt Van Rhijn in navolging van Levinas. Wanneer leidt dat tot verwaarlozing, achterstelling en afwezigheid van het zelf en het eigen privéleven?

Door: drs. Dineke Havinga, supervisor KPV-centrum Zon en Schild